

به نام خدا

با سلام و احترام

جزوه درس روش تحقیق به پیوست تقدیم می گردد.

استاد ارجمند: جناب آقای دکتر مهدی سپهر یگانه
مقطع: کارشناسی ارشد رشته حقوق عمومی
تهیه تدوین: خانم فرزانه جباری دانشجوی مقطع کارشناسی
ارشد دانشگاه آزاد واحد الکترونیکی

- ۱- جزوه مربوط به نیمسال اول سال تحصیلی ۹۴/۹۳ است.
- ۲- در فرمت word 2007 تدوین شده است.

درس روش تحقیق

استاد دکتر مهدی سپهر یگانه

جلسه ۹۳/۷/۱۵

برای ارائه ی يك کار تحقيقي خوب لازم است محقق، معلومات و استانداردهای خاصی را در کار تحقیقی رعایت نماید.

انتخاب موضوع

مهمترین مرحله در کار تحقیقی "انتخاب موضوع" است که بایستی بارشته تحصیلی مرتبط باشد .

شرایط موضوع تحقیق :

- ۱ - عام و کلی نباشد.
- ۲ - دایره شمولش زیاد نباشد.
- ۳ - خاص باشد .

معیار انتخاب موضوع :

۱- **علاقه محقق** : علاقه مندی دانشجو (محقق) به موضوع تحقیق ، انگیزه اصلی است . گسترش علوم در گرو کار بی وقفه ی کسانی است که بدون چشم داشت مادی و نمره و اعتبار شخصي و مشهور شدن ، علمی را به خاطر ارزش ذاتي خود علم وبه سبب اغنایی که برای وجدان تشنه انسان فراهم می کند دنبال می کند.

اگر به موضوع علاقه وجود ندارد باید علاقه را در خود ایجاد کنیم .

راه های ایجاد علاقه :

- بهترین راه ایجاد علاقه در گیر کردن شخص با مسائل و موضوعات فرعی قابل طرح در موضوع کلی است .
- اگر محقق با موضوع درگیر شود خودبخود علاقه مندی ایجاد می شود.
- از راههای ایجاد علاقه شناخت فایده عملی و کاربردی موضوع است .
- محقق هر اندازه به ارزش موضوع بیشتر واقف شود بیشتر علاقمند می شود.

تحقیق واقعی آن است :

- که محقق در زمان تحقیق فارغ از کار های دیگر باشد.
- موضوعی انتخاب شود که نتیجه اش از ابتدا روشن نباشد و محقق نتیجه اش را نداند و در حین تحقیق به نتیجه دست یابد.
- محقق باید از ملاحظات سیاسی ، اجتماعی فارغ باشد. تفاوت تحقیق در کشور ما با کشورهای دیگر این است که در کشورهای دیگر سیاستمداران تابع تحقیقات علمی مؤسسات تحقیقاتی که عمدتاً خصوصی هستند می باشند اما در کشور ما تحقیقات عمدتاً تابع خط دهی سیاستمداران می باشد .
- محقق باید ایده ای را که در نظر گرفته تا آخر کار تحقیقی اثبات کند. در غیر این صورت باید آن ایده را عوض کند.

۲- **توان محقق** : توان محقق در انتخاب موضوع باید لحاظ شود. توان محقق، همان میزان صلاحیت علمی اوست که تا چه حد از پس موضوع بر می آید.

مثلا اگر محقق در زبان انگلیسی ضعیف و ناتوان است موضوعات تطبیقی را انتخاب ننماید .

به عنوان مثال : موضوع نظام اداری ایران و انگلیس

۳ - **تعادل موضوع تحقیق** : موضوع کلی و پیچیده نباشد و بر عکس آن خیلی ساده نیز نباشد در واقع تعادل داشته باشد. نه خیلی سخت و پیچیده و نه ساده که جای بحث نداشته باشد.

مثلا در حقوق خصوصی موضوع "عقد نکاح" يك موضوع استاندارد نیست چون کلی است . ولي موضوع "عیوب فسخ نکاح" موضوعی جزئی است.

جلسه ۹۳/۷/۲۲

پلان و نقشه کار :

مهم ترین مسئله پس از انتخاب موضوع طراحی نقشه کار است که محقق (دانشجو) باید در تنظیم آن دقت داشته باشد. طالب علم باید بداند در تحقیق خود چه مراحل لازم است طی شود. مثل يك طراح منزل یا طراح ماشین که اجزاء اولیه را در طرح می آورد.

پلان در واقع مثل طراحی يك نقاشی ، طراحی يك ماشین سواری است . طراح اجزاء ، اندازه و محل نصب را مشخص می کند. محقق يك فضای اصلی را در ذهن طراحی و روی کاغذ پیاده می کند . کل موضوع به چند بخش و هر بخش کار به چند فصل ، قسمت ، عنوان ، تیتر ، پاراگراف ، بند الف ، ب و تقسیم شود. این همان نقشه کار یا پلان کار می باشد.

برای تهیه نقشه کار (پلان) باید در درجه اول راجع به موضوع انتخابی مطالعه شود، البته منابع اصلی و مهم تر بیشتر و منابع دست دوم کمتر.

کلمات کلیدی :

عبارات کلیدی که می تواند بخش ها، قسمت ها، تیترها را به خود اختصاص دهد، و در واقع کلمات کلیدی عنوان سر فصل ها می شود.

مثلا در عنوان "نکاح صوري" رساله ها ، مقاله و پرونده مربوط به آن می تواند توجه فرد را به کلمات کلیدی معطوف نماید .

"نکاح صوري" : نکاحی که خانم و آقای با هم توافق می کنند که برای رسیدن به مقاصدی که دادگاه حکم به ابطال آن می دهد، یعنی از ابتدا وجود نداشته است به طور الکی و غیر واقعی در عقد هم باشند . آن مقاصد می تواند برای بدست آوردن تابعیت بیگانه باشد یا امکان خروج از کشور را فراهم سازد . این عقد به دلیل اینکه فاقد قصد انشاء است ، باطل است .

در این موضوع می توان کلمات کلیدی را اینگونه انتخاب نمود:

انگیزه نکاح صوري، عقد صوري، شیوه های احراز قصد واقعی به چه صورت است ، تمایز مفهوم نکاح صوري از نکاح غیر صوري ، نامشروع بودن نکاح صوري و ...

تحقیق از نظر سیستم بخش بندی

بخش بندی به دو روش است :

۱- روش فرانسوی :

بر اساس این روش هر موضوعی را می توان در دو بخش آورد

بخش اول مفاهیم (کلیات) و بخش دوم آثار و اجزاء

۲- روش انگلیسی :

هر موضوع تحقیق می تواند تا چهار بخش داشته باشد.

در کشور ایران يك استاندارد تعريف شده كه كل مطالب در دو بخش آورده شود. "روش فرانسوي"

مقدمه :

کار تحقیقی مقدمه لازم دارد . اگر مطالب مقدماتی در حد يك بخش است يك بخش مقدماتی به آن اضافه شود.

"علي الاصول کار تحقیقی از سه بخش تجاوز نکند . اگر امکان داشت بخش مقدماتی را نیز حذف کنیم."

عنوان هر بخش :

لازم است برای هر بخش يك عنوان مناسب استفاده شود . بخش اول مفاهیم(کلیات) و بخش دوم آثار

مثال: در موضوع نکاح صوري :

بخش اول "مفهوم نکاح صوري"

بخش دوم "آثار نکاح صوري"

مفهوم : برداشتی که از يك ماده یا يك اصل یا يك عبارت داریم و لازم نیست عین آن عبارت باشد .

انواع مفهوم :

۱ - مفهوم منطوق ۲ - مفهوم مخالف ۳ - مفهوم موافق

مفهوم منطوق :

نص صریح و عبارتی است که در متن دیده می شود . مثلاً "عقد صوري باطل است." [عین عبارتی که در يك ماده و در يك متن ملاحظه می شود از نظر حقوق منطوق است.]

مفهوم مخالف :

در این نوع مفهوم جمله را برمی گردانیم .

به عنوان مثال :

مفهوم منطوق : معاملات صغیر غیر ممیز باطل است

مفهوم مخالف : پس اگر صغیر غیر ممیز نبود معاملاتش باطل نیست.

مفهوم در تحقیق:

به معنی اعم است ، که در این بخش به معنی لغوی و اصطلاحی اشاره می شود. در بحث حقوق از نظر تعریف يك رویه استاندارد وجود دارد .

به عنوان مثال : در حقوق ثبت

ثبت در معنای لغوی : قرارداد

ثبت در معنای اصطلاحی : تخصیصی در حقوق است ...

یا در مفهوم عقد :

عقد در معنای لغوی : گره

عقد در معنای اصطلاحی: توافق طرفین برای بوجود آوردن يك اثر حقوقی

تعریف لغوی در فرهنگ نامه ها و تعریف اصطلاحی از تعاریف حقوق دانان برگرفته می شود.

سر فصل:

در بخش مفاهیم سر فصل باشد.

مثلا: تفاوت موضوع مورد نظر با موارد مشابه، سابقه تاریخی و شرایط، مبانی نظری، فقهی ، حقوقی، داخلی ، غربی و ماهیت موضوع و

مثلا در موضوع نکاح صوری

بخش اول : مفهوم نکاح صوری

فصل اول : معنای لغوی و اصطلاحی نکاح صوری

فصل دوم : تفاوت نکاح صوری با مفاهیم مشابه

بخش دوم : "آثار"

بحث هایی نظیر محدوده، اجرا، صلاحیت قضایی، و مسائل مربوط به دادرسی مطرح می شود.

- برحسب نوع موضوع عناوین بخش ها و فصول قابل تغییر باشد .
 - تعداد قسمتها در بخش ها وفصل ها زوج باشد .
 - هر کدام از فصول و قسمت ها با هم متناسب باشد .مثلا در تعداد صفحه
 - رعایت شکل تحقیق خیلی مهم است . بین تعداد صفحات بخش ها تناسب باشد . مثلا : در پایان نامه اگر دو بخش وجود دارد ، بخش اول ۶۰ صفحه است ، بخش دوم ۵۵ صفحه یا برابر باشد .
 - عنوان ها به گونه ای انتخاب گردد که به اندازه تناسب با یکدیگر مطلب در خود جای دهد.
 - عناوین نباید به صورت جمله خبری یا سؤالی یا آرزویی باشد .
- مثلا:

جمله خبری : عناصر جرم باید با هم متقارن باشد . این جمله غلط است و صحیح آن :لزوم تقارن عناصر جرم
جمله سؤالی : آیا مرد می تواند از زن مطالبه ... این جمله غلط است و صحیح آن :بررسی مطالبه مرد از زن

...

- جملات به صورت عنوانی باشد.مثلا در موضوع "نکاح صوری"
- بخش اول: مفهوم نکاح صوری بخش دوم : آثار و اجرای نکاح صوری
- لازم است در پلان کار علاوه بر آنکه تمام بخشها و فصلها تدوین می شود منابع مهم در آخر پلان آورده شود

نمونه یک پلان در موضوع نکاح صوری

بخش اول : مفهوم نکاح صوری
فصل اول : معنای لغوی و اصطلاحی نکاح صوری (از نظر حقوقی)
فصل دوم : تفاوت نکاح صوری با مفاهیم مشابه

گفتار اول

- قسمت اول : تفاوت نکاح صوری از نکاح متوجه به جهت نامشروع
- قسمت دوم : تفاوت نکاح صوری از سایر موارد

فصل سوم : انگیزه ها و مصادیق انعقاد نکاح صوری

بحث اول

- ۱ - نکاح به منظور بدست آوردن
- ۲ - نکاح به منظور بدست آوردن تابعیت کشور بیگانه
- ۳ - نکاح به منظور فرار از خدمت سربازی
- ۴ - نکاح به منظور امکان بدست آوردن بورس تحصیلی

فصل چهارم : شرایط نکاح صوری

بحث اول

- ۱ - شرایط نکاح صوری از نظر فقه
- ۲ - شرایط نکاح صوری از نظر قانون

بخش دوم : آثار و اجرای نکاح صوری
فصل اول : آثار بطلان نکاح صوری

بحث اول : آثار بطلان نکاح صوری نسبت به مسائل مالی عقد

گفتار اول: آثار بطلان نکاح صوری نسبت به مهریه
گفتار دوم: آثار بطلان نکاح صوری نسبت به نفقه
گفتار سوم: آثار بطلان نکاح صوری نسبت به جهیزیه
گفتار چهارم: آثار بطلان نکاح نسبت به نسب اجرت المثل

بحث دوم : آثار بطلان نکاح صوری نسبت به مسائل غیر مادی

گفتار اول: آثار بطلان نکاح صوری نسبت به فرزند

بند ۱- آثار بطلان نکاح صوری نسبت به فرزند قبل از کشف بطلان
بند ۲- آثار بطلان نکاح صوری نسبت به فرزند بعد از کشف بطلان

فصل دوم : اجرای حکم بطلان نکاح صوری
بحث اول : مرجع صالح نسبت به بطلان عقد صوری
بحث دوم : ثبت انحلال نکاح در اوراق هویت

وجود يك خط هدايتي در همه مراحل تحقيق:

بايد بين اجزاء يك تحقيق نظم منطقي باشد. به شيوه اي كه يك خط هدايتي در طول تمامي مراحل تحقيق ملاحظه شود و به گونه اي نباشد كه خواننده هنگام مطالعه رشته بحث از دستش خارج شود و خود را در بيراهه حس كند. ارتباطي بين فصول وجود داشته باشد. بعضي مواقع شايد لازم باشد به مطالب حاشيه اي پرداخته شود اما خواننده بايد متوجه شود مطالب حاشيه اي مطلب اصلي نيست و بنا بر ضرورت باشد. پس حتما بين سرفصل ها ارتباط منطقي باشد و يك پل ارتباطي بين بخش ها فصلها و مبحث و گفتار ها بر قرار باشد. به گونه اي كه يكباره بخش بعدي شروع نشود. بين عناوين بخش و فصل پل ارتباطي بر قرار شود. اين پل از ضرورت هاي كار تحقيقي است و خواننده بايد از اين گذر گاه به بخش يا فصل بعدي منتقل شود.

چگونگي بر قرار ي پل ارتباطي:

- ۱ - پل ارتباطي مفهومي
- ۲ - پل ارتباطي توضيحي

پل ارتباطي مفهومي:

در اين پل ارتباطي موضوع عنوان قبلي به قدري لطيف و بي رنگ شود كه خود به خود پاي موضوع بعدي را باز كند.

پل ارتباطي توضيحي:

اگر محقق قادر به بر قرار ي پل مفهومي نبود با عبارت ساده و روان دليل اختتام بحث و شروع مبحث بعدي را به طور خلاصه در دو يا چند خط متذكر شود.

در متن بعد از بخش يا فصل دقت شود كه عنوان بعدي نبايد بلكه يك مقدمه هر چند اجمالي براي معرفي زير مجموعه هاي موجود در آن فصل آورده شود.

در يك پلان بايد به سه سوال " چه چيز ؟ كجا؟ چقدر؟" به خوبي پاسخ داده شود

مثلا در نكاح صوري :

- چه چيز؟ مشخص كردن بحث
- كجا؟ محل قرار گرفتن بحث
- چقدر ؟ ميزان مطلب مناسب

اگر ضرورت بحث تشخيص داده شود بايد محل و اندازه پلان مشخص شود تا پلان غير متوازن نباشد.

بخش هاي يك كار تحقيقي: هر كار تحقيقي اصولاً از ۳ بخش تشكيل مي شود

- ۱ - صفحات مقدماتي تحقيق
- ۲ - متن اصلي تحقيق
- ۳ - فهرست و منابع و مأخذ تحقيق

صفحات مقدماتي تحقيق:

صفحه عنوان (مشخصات تحقيق)

صفحه بسم الله الرحمن الرحيم

عنوان تحقیق : عنوان باید ضمن اینکه يك عنوان رسا باشد مختصر هم باشد. عنوان با نگارشی که تصویب می شود باید همان نگارش در عنوان تحقیق آمده باشد. در پایان نامه در این مورد حساسیت بیشتری هست با انتخاب موضوع و عنوان آن ۷۰٪ راه طی شده است. عنوان باید خواننده را جذب کند. عنوان تحقیق علاوه بر آنکه روی جلد باشد روی صفحه ای مجزا هم باید باشد.

چکیده :

باید ترجیحا" در یک صفحه تنظیم شود. چکیده بخشی از تحقیق است که مطلب را به خواننده منتقل می کند باید در عین اختصار پاسخ گوی دو پرسش باشد ۱- مشکل چیست؟ ۲- راه حل کدام است؟ باید هر دو پرسش در چکیده پاسخ داده شود چکیده ها باید مزین به کلمات روشن و روان باشند. در چکیده نباید تاریخچه و زمینه تحقیق ذکر شود. چکیده خوب چکیده های است که اگر از تحقیق جدا کنیم به تنهایی مستقل و گویا باشد.

فهرست مطالب :

بعد از چکیده فهرست مطالب قرار می گیرد. عنوان بخشها و فصول و زیر مجموعه های بخشها با شماره صفحه ذکر می شود عناوین باید عینا مثل عناوین خود متن باشد.

مقدمه: اولین قسمت از ساختار تحقیق است. هدف از تدوین مقدمه فراهم آوردن زمینه اطلاعات برای خواننده می باشد. باید با زبان ساده بطور عمیق و جهت یافته موضوع را به خواننده معرفی کند یک مقدمه خوب اهمیت موضوع را آشکار می کند. مقدمه مناسب ترین موضع برای ارائه اختصارات و بعضی از توضیحات که نتوان در مباحث دیگر به آن پرداخت می باشد. مثلا مروری بر مطالعات انجام شده، بیان مسئله، سوالات تحقیق (سوال مطرح می کنیم بعد زمینه می دهیم و اثبات می کنیم) سابقه تحقیق، ضرورت تحقیق (چرا موضوع را انتخاب کردیم) اهمیت موضوع، هدف موضوع، روش تحقیق (کتابخانه ای....)

تعداد صفحات مقدمه: این بستگی به صفحات متن دارد. مثلا اگر پایان نامه ۱۳۰ صفحه باشد مقدمه ۶ صفحه است، در کار تحقیقی ۲۵ تا ۳۰ صفحه مقدمه ۱/۵ تا ۲ صفحه است.

بعد از مقدمه بخش اصلی سپس نتیجه گیری (حاصل تحقیق) و در پایان فهرست منابع و مآخذ آورده می شود.

متن اصلی: باید با مقدمه شروع شود.

موضوعات اصلی تحقیق : بر حسب محتوای مطلب و حجم آن ممکن است به چند بخش و هر بخش به چند فصل، مبحث، گفتار و بند تقسیم شود که مربوط به پلان کار است. برای گفتار از حروف ابجد استفاده می کنند و بعضی از شماره استفاده می کنند.

منابع تحقیق :

منابع تحقیق از مهمترین قسمت های تحقیق است منابع باید جدید و به روز باشد. باید معتبر باشد و باید طبقه بندی شود. منابع کلیدی اهمیت بیشتری دارند. منابعی که در کار تحقیقی استفاده می شود بایستی رفرنس داده شود که در مرحله اول نشان دهنده این است که محقق متعهد است علاوه بر این امری حقوقی و اخلاقی نیز هست. در یک کار تحقیقی در دو قسمت استناد به منابع تحقیق لازم می شود :

۱ - فهرست منابع و مآخذ که در آخر می آید.

۲ - در متن که به دو روش درون متنی و روش پاورقی ها که بلافاصله بعد از استناد به آن منبع می آید.

ترتیب کار در روش پاورقی

اگر کتاب باشد : نام و نام خانوادگی نویسنده ، عنوان کتاب ، شماره جلد، مترجم (اگر ترجمه باشد) ، شماره چاپ ، محل انتشار، ناشر ، سال انتشار، صفحه ،
به عنوان مثال محقق مطلبی را از کتاب دکتر سید حسن امامی در تحقیق آورده :

دکتر سید حسن امامی، حقوق مدنی، ج ۱، چ ۶، تهران، انتشارات اسلامی، ۱۳۷۰، ص ۲۹

اگر مقاله باشد : نام و نام خانوادگی نویسنده مقاله ، عنوان مقاله، نام مجله، شماره، سال انتشار، صفحه

مثلا:

محمد حسین تفرشی، قلمرو ماده ۲۲۰ نجارت، فصل نامه مدرس، ۱۳۷۹، ۱۴، ص ۳۹.

اگر در طول کار مشخصات يك كتاب يا يك مجله در کار تحقیقی استفاده شود به ترتیبی که بیان شد ذکر می شود .

اما اگر چندبار از يك منبع استفاده شد (مثلا : كتاب امامی)

- اگر بلافاصله بعد از منبع قبلی که به صورت کامل رفرنس داده شده دوباره رفرنس بدهیم و رفرنسی بین آن قرار نگرفته باشد به ترتیب زیر می آید:
همان، شماره صفحه،

- اگر از همان منبع بعد از منبع دیگری استفاده شود (منبع دیگری وسط بیاید) مثلا (كتاب امامی، كتاب کاتوزیان، كتاب امامی) به این ترتیب نوشته می شود
نام و نام خانوادگی نویسنده، پیشین، شماره صفحه

نکته مهم : اگر عین عبارت يك نویسنده در متن تحقیق آورده شود، این کپی نیست بلکه " منطوقی" است، یعنی نص صریح است. در عبارت منطوقی باید حتما شروع و پایان مطلب نقل شده با علامت گیومه " " مشخص شود بعد در پاورقی رفرنس داده شود.

بعد از مقدمه بخش اصلی سپس نتیجه گیری و در پایان فهرست منابع و مأخذ آورده می شود.

فهرست منابع و مأخذ :

کلیه منابعی که در تحقیق استفاده شده باید در فهرست منابع با مشخصات کامل به ترتیب حروف الفبا نام خانوادگی نویسنده و سپس نام نویسنده ذکر می شود. در فهرست منابع شماره صفحه نمی آید . در فهرست منابع نخست منابع فارسی را می نویسم بعد از آن منابع عربی و در پایان منابع لاتین را می نویسم.
نام خانوادگی، نام، نام کتاب ، شماره جلد، مترجم، شماره چاپ، محل انتشار، ناشر

نحوه تنظیم و شماره گذاری صفحات :

در خصوص نحوه تنظیم صفحات ، صفحات یک تحقیق باید از یک جنس باشد از بکار بردن کادر و تزئینات در حاشیه صفحه خودداری شود. فاصله سطرها تمام صفحات باید یکسان باشد. فاصله شروع سطرها از لبه بالا و پایین ۳ سانتی متر و از لبه چپ ۲,۵ سانتی متر و فاصله شروع از لبه راست ۳,۵ سانتی متر باشد .

نکته آخر در خصوص شماره گذاری صفحات :

اصولا " هیچ یک از صفحات قبل از فهرست مطالب نباید شماره گذاری شود . صفحات نخست با حروف ابجد شماره گذاری می شود. بعد از آن شماره گذاری با اعداد از اولین صفحه مقدمه تا آخرین صفحه درج شود. شماره در حاشیه وسط صفحه درج شود .

تعریف تحقیق و ویژگی های آن :

حقوق ریشه کلمه است و به معنای ثابت، استوار و مطابق با واقع است.

تحقیق در لغت: به معنی کشف حقیقت و رسیدن به ریشه یک امر است

تحقیق در اصطلاح و علمی عبارت است از: تلاش و انجام یک فعالیت منظم و هدفدار برای رسیدن به حقیقت و پاسخ به سوال و دستیابی به دانش و آگاهی بیشتر در مورد یک پدیده و یا یک مسئله به منظور چاره جویی با استفاده از مراحل و روش علمی، به عبارتی دیگر تحقیق کوششی روش مند برای پاسخگویی به مسئله های علمی است که منجر به نوآوری و پیشرفت علم می شود.

مشخصات تحقیق :

- ۱ - تحقیق معطوف به حل مسئله است. یا به عبارت دیگر کشف یک رابطه است
- ۲ - تحقیق به پروراندن قوانین کلی، اصول یا نظریاتی تاکید می کند که برای پیش بینی رویدادهای آینده مفید است.
- ۳ - تحقیق چیزی بیشتر از بازاریابی اطلاعات و یا جمع آوری ساده اطلاعات است. در تحقیق از روی نمونه مشاهده شده خصایص جامعه استنباط می شود
- ۴ - تحقیق بر آزمایشهای قابل مشاهده و یا شواهد تجربی مبتنی است موضوعات تحقیق باید قابل مشاهده باشد. تحقیق مستلزم مشاهده و توصیف دقیق است. ابزارهای اندازه گیری کمی و دقیق ترین شکل توصیف را به کار می برد و اگر ممکن یا مناسب نباشد توصیفهای کیفی و غیر کمی را در مشاهدات به کار می بندد در واقع روشهای معتبر برای جمع آوری اطلاعات.
- ۵ - تحقیق به تخصص نیاز دارد، محقق باید به دور از عواطف و تعصب های شخصی تلاش کند منطقی و عینی داده های جمع آوری خود را با بکار بردن آزمون های ممکن محک بزند و به دنبال آزمایش فرضیه اش باشد و نه اثبات آن
- ۶ - تحقیق به دنبال حل مسئله جدید، بکر و اصیل است.
- ۷ - تحقیق بکار بستن صبر و شکیبایی و نداشتن شتاب در کار است.
- ۸ - تحقیق باید با دقت ثبت و گزارش شود.
- ۹ - تحقیق گاه به شهامت نیاز دارد.

انواع تحقیقات :

تحقیق براساس هدف به سه دسته تقسیم می شود

- ۱ - **تحقیقات بنیادی** : هدف از این نوع تحقیق گسترش مرز علم و دانش است، که منجر به تولید علم می شود، یا نظریه و نظریه های قبلی در آن رشته را تکمیل می کند و یا به نقد نظریه های قبلی می پردازد و افق جدیدی را به روی انسان باز می کند
- ۲ - **تحقیقات کاربردی** : هدف از این تحقیقات حل مسائل و مشکلات فراروی جوامع انسانی برای زندگی بهتر با امکانات مناسب تر می باشد. اختراعات و ابتکارات و نوآوری های بشر در رشته های مختلف در ردیف تحقیقات کاربردی می باشد
- ۳ - **تحقیقات توسعه ای** : هدف از این تحقیقات توسعه و بهبود یک فرایند، طرح، محصول یا برنامه است و آزمون یک نظریه نیست. مثلاً برای رسیدگی به جرایم لازم است دادسرا داشته باشیم و برای توسعه دادسراهای ویژه ای ایجاد کنیم. مثل دادسرای ویژه جرایم پزشکی یا کامپیوتری و....

انگیزه های تحقیق :

يك گرايش فطرى انسان به دانستن،تنظيم صحيح روابط با ديگر موجودات و رفع نيازها و حل مشكلات از جمله مهم ترين انگيزه هاي تحقيق مي باشد.

اهداف تحقيق :

هدف پژوهش به ما مي گويد كه به كجا مي خواهيم برسيم ،هدف اصلي را مي توان به اهداف كوچكتر از جمله اهداف ويژه و اهداف اختصاصي تقسيم نمود

اهداف پژوهشي بايد :

- ۱ - از بطن مسئله استخراج شده باشد .
- ۲ - واقع بينانه باشد.
- ۳ - قابل دسترسي باشد.
- ۴ - قابل اندازه گيري يا سنجش باشد .

اهداف تحقيق :

براي نوشتن اهداف تحقيق مي توان از افعلي نظير تعين كردن، محاسبه كردن ، شناسايي كردن ، توصيف كردن ، شرح دادن استفاده نمود .
اهداف تحقيق به ۴ دسته تقسيم مي شود:

- ۱ - هدف آرماني . ۲- هدف كلي يا اصلي . ۳- هدف اختصاصي يا اهداف ويژه . ۴- هدف کاربردي

هدف آرماني(ايده آل) :

به منظور نشان دادن اهميت هدف اصلي و اينكه پژوهش مي تواند در راستاي كدام هدف ايده آل موثر واقع شود و بعلاوه مشوقي باشد براي ديگر پژوهشگران كه آنان نيز در تحقق چنان هدف آرماني اقدام به انجام پژوهش نمايند. هدف آرماني مي تواند تدوين يا ارائه شود.

هدف كلي يا اصلي :

اغلب ديده مي شود كه پژوهشگران عنوان پژوهش خود را دقيقاً در اين قسمت و به عنوان هدف اصلي مي نگارند كه مطلقاً بايد از انجام اين كار خودداري كرد.براي دستيابي به هدف اصلي در مرحله نهايي طرح پژوهش ضرورت دارد آن هدف به اهداف كوچكتر به نام اهداف ويژه كه قابليت سنجش بيشترى دارد شكسته شوند. در حقيقت پژوهشگر با نيل به اهداف ويژه در راستاي محقق شدن هدف اصلي خود گام بر مي دارد

اهداف ويژه :

درك واقعي شما از اهميت و نحوه نگارش اهداف ويژه براي گامهاي بعدي پژوهش مهم است. بايد دانست كه تعداد اهداف ويژه بيش از يك مورد است اما يك هدف اصلي داريم.

هدف کاربردي :

گاه لازم است برای نشان دادن جنبه کاربردی بودن پژوهش خود علاوه بر اهداف اصلی و ویژه اهداف کاربردی را نیز تدوین کنیم در این قسمت باید مشخص شود نتایج حاصل از این پژوهش برای کدام سازمان کاربرد دارد و بطور کلی در چه زمینه ای می تواند کاربرد عملی داشته باشد و فایده حاصل از پژوهش چیست .

ویژگی های محقق خوب:

- ۱ - اخلاص . ۲- انصاف و پرهیز از تعصب . ۳- صبر و استقامت . ۴- جرأت و شجاعت علمی . ۵- امانت داری علمی و صداقت . ۶- ادب و تواضع . ۷- شناخت حد خود . ۸- دقت و نظم

مراحل علمی تحقیق:

ایجاد سوال یا پرسش آغازین

پرسشی در ذهن پژوهشگر شکل می گیرد که می تواند ناشی از کنجکاوی ، نیازهای فردی و اجتماعی ، مواجهه شدن با بعضی موانع و تجربیات فردی و مطالعه کتاب مجله و غیره باشد. حداقل ۵ پرسش آغازین در مورد مسائلی که بعنوان مسئله قلمداد شده و ذهن را به خود معطوف داشته به ترتیب اولویت طرح نمود و به صورت مکتوب ارائه داده شود.

مرحله اول: ایجاد يك پرسش جزئي

مرحله دوم: تبدیل سوال به موضوع تحقیق یا مسئله

در این مرحله محقق باید مسئله خود را بر اساس سوال یا سوالهایی که در مرحله قبل در ذهن او ایجاد شده به موضوع تحقیق تبدیل کند .

تفاوت سوال با مسئله : اگر به پرسشها و ابهاماتی که برای خودمان یا دیگران مطرح می شود دقت کنیم می توانیم آنها را به دو دسته کلی تقسیم نماییم تفاوت اصلی این دو گروه در این است که

الف- سؤال (Question): برخی از پرسشهای ما بخاطر جهالت و بی اطلاعی بوجود می آید یعنی چون چیزی درباره موضوع نمی دانیم آن را می پرسیم تا درباره آن اطلاع کسب کنیم این گونه پرسشها را سوال می نامند . سوال بر اثر جهل و ندانستن ایجاد می شود .

ب-مسئله (Problem): دسته ای از پرسشها هستند که بر اثر دانائی و اطلاعات قبلی ایجاد می شود و جامعه علمی به آن نپرداخته است. به عبارت دیگر تا وقتی درباره یک موضوع چیزی نمی دانیم و یا اصلا به آن موضوع توجه نداریم پرسشی در مورد آن به ذهن ما نمی رسد ولی همینکه کلیه اطلاعات موجود در مورد آن مطلب بدست آمد تازه در تحلیلها و مقایسه ها و کشف ارتباطات ، پرسشهای جدیدی برای ما مطرح می حال شود اگر پاسخ پرسشها نزد هیچ کس و در هیچ کجا نباشد با دغدغه ای مواجه هستیم که خودمان باید بدنبال راه حل باشیم اینگونه پرسشها را مسئله می گویند .

مهم ترین نکات در انتخاب موضوع تحقیق

- ۱ - موضوع تحقیق می بایست متناسب با توانمندی و تجربه محقق باشد.
- ۲ - موضوع تحقیق باید روشن و بدون ابهام باشد .
- ۳ - موضوع تحقیق متناسب با فرصت محقق و قابل اجرا توسط او باشد
- ۴ - موضوع تحقیق باید محدود شود نباید وسیع باشد .
- ۵ - موضوع تحقیق بکر باشد و قبلا در موردش تحقیق نشده باشد
- ۶ - موضوع تحقیق تکراری نباشد
- ۷ - موضوع تحقیق مورد علاقه محقق باشد
- ۸ - به اساتید متخصص مراجعه شود
- ۹ - به کتب تخصصی مراجعه شود
- ۱۰ - استفاده از فهرست پایان نامه ها مهم ترین نکات در نگارش تحقیق است

- ۱۱ - متغیرها در موضوع تحقیق نوشته شود
- ۱۲ - انتخاب اولویت های پژوهشی موسسات و سازمانهای مختلف
- ۱۳ - دغدغه هایی که محقق شخصا با آن برخورد نموده
- ۱۴ - لزوم دنیهای مورد مطالعه باید در موضوع تحقیق نوشته شود
- ۱۵ - مکان انجام تحقیق باید نوشته شود
- ۱۶ - زمان تحقیق باید نوشته شود

جلسه ۹۳/۸/۲۰ (مطالب جلسه قبل تکرار شد)

جلسه ۹۳/۸/۲۷

سوالات پژوهش:

- ۱ - سوالات پژوهش باید ساده و صریح و مشخص و غیر قابل تفسیر باشد.
- ۲ - سوالات باید در راستای مسئله تحقیق باشد.
- ۳ - دامنه سؤال باید محدود باشد.
- ۴ - سؤال باید آزمون پذیر باشد.
- ۵ - سؤال باید بدون از قضاوت های اخلاقی باشد.
- ۶ - پاسخگویی به سوالات باید با توجه به ابزارها و اطلاعات امکان پذیر باشد.
- ۷ - سؤال باید بدون ابهام و روشن باشد.
- ۸ - سؤال باید استقهامی بیان شود سوالات پژوهش

فرضیه :

فرضیه حدس علمی که محقق برای نتیجه تحقیق خود می گیرد. فرضیه نشان می دهد که چرا یک یا چند عامل، عوامل دیگر را تحت تاثیر قرار می دهد. به عبارت دیگر فرضیه یک حدس علمی یا پیش داوری است که بوسیله جمع آوری حقایق که منجر به قبولی یا رد آن می شود مورد آزمایش قرار میگیرد. فرضیه راه حل پیشنهادی محقق برای مسئله تحقیق یا نتیجه آن است. بیان فرضیه ممکن است به شکلی مثبت انجام شود که در آن رابطه بین دو یا چند متغیر یا تفاوت بین آنها بصورت احتمالی و به شکل خبری مثبت بیان می شود. گاهی در فرضیه وجود رابطه بین متغیرها مورد انکار واقع و آن را به شکل خبری منفی بیان می نماید ممکن است در فرضیه موضوع نیز به شکل ضمنی مطرح شود

ویژگی فرضیه :

- ۱ - فرضیه باید قدرت روشن گری و تبیین داشته باشد.
- ۲ - فرضیه باید رابطه ای مورد انتظار بین پدیده ها را بیان نماید.
- ۳ - فرضیه باید قابل آزمون باشد.
- ۴ - فرضیه باید با بدنه دانش موجود، سازگاری و هم خوانی داشته باشد.
- ۵ - فرضیه باید تا حد امکان خلاصه کوتاه و ساده بیان شود.
- ۶ - فرضیه باید با عنوان تحقیق مرتبط باشد.

متغیر :

به ویژگی یا صفت یا عاملی گفته می شود که بین افراد جامعه مشترک بوده و می تواند مقادیر کمی و ارزشهای متفاوتی داشته باشد.

انواع متغیرها:

متغیرها انواع گوناگونی دارد و بر اساس مبانی مختلفی طبقه بندی می شود.

الف - متغیر بر اساس ارزش ب - متغیر بر اساس رابطه ج - متغیر بر اساس نقش د - متغیر دو یا چند ارزشی
ه - متغیر های جانبی

متغیرهای ارزشی :

۱- متغیرهای کمی یا قابل اندازه گیری که خودش به دو دسته تقسیم می شود .
الف : متغیرهای کمی متصل یا پیوسته مثل درآمد و سن که کمی و قابل اندازه گیری است.

ب : متغیرهای کمی منفصل یا گسسته مثل تعداد کلاس ها

۲- متغیر کیفی که به خود عدد نمی گیرد مثل گرایش شغلی

۳- متغیرهای دوجویی که بین کمی و کیفی هستند مثل مدرک تحصیلی (قابل اندازه گیری نیست) و درآمد (قابل اندازه گیری است)

متغیر بر اساس رابطه:

الف – متغیر های مستقل: که نقش علت را به عهده می گیرند و بر متغیر های دیگر تأثیر می گذارند.

ب- متغیر های تابع یا وابسته : این متغیرها تابع تغییرات متغیر های مستقل هستند؛ یعنی از آن تأثیر می گذارند.

ج- متغیر های میانگر یا واسطه : که متغیر ی است که گاه به عنوان متغیر مستقل و گاه به عنوان متغیر تابع بین این دو قرار می گیرد .

متغیر بر اساس نقش:

الف – متغیر های علی که همان متغیر های مستقل اند

ب – متغیر های توصیفی که مبین صفات و ویژگی يك پدیده هستند.

متغیر دو یا چند ارزشی:

الف - متغیر های دو ارزشی متغیر هایی هستند که به آن ها فقط دو ارزش داده می شود.

ب- متغیر های چندارزشی متغیر هایی هستند که بیش از ۲ عدد یا ارزش به خود می گیرند .

متغیرهای جانبی :

الف – متغیر های تعدیل کننده

الف – متغیر های کنترل

ج - الف – متغیر های مزاحم

روش تحقیق :

روش تحقیق ۴ دسته است:

۱ - تحقیقات تاریخی ۲- تحقیقات توصیفی ۳- تحقیقات همبستگی ۴- تحقیقات تجربی و علی

۱- تحقیقات تاریخی : با استفاده از اسناد و مدارک معتبر انجام می شود تا بتوان از این طریق ویژگیهای عمومی و مشترک پدیده ها و حوادث تاریخی و دلایل آنها را بیان کرد.

منابع تحقیق تاریخی:

- منابع دست اول که مستقیماً در رابطه با حادثه قرار می گیرد
- منابع دست چندم که بطور غیر مستقیم در رابطه با حادثه است .
- منابع مکتوب ، شفاهی ، تصویری ، ساختمانی ، مادی ، الکترونیکی ، تعدادی از منابع تاریخی هستند که می توانند مورد استفاده قرار می گیرند .

ضعف های روش تحقیق:

- ۱- محقق در صحنه حضور ندارد
 - ۲- امکان تهیه مدارک کافی برای ایشان مقدور نیست
 - ۳- بعضی از منابع سندیت و اعتبار ندارد
- ۲- **تحقیقات توصیفی** : در این نوع تحقیق محقق دنبال چگونه بودن موضوع است و می خواهد بداند پدیده ، متغیر ، شیء یا مطالب چگونه می باشد. به دنبال چگونگی است. تحقیقات توصیفی هم جنبه کاربردی دارد و هم جنبه مبنایی در بعد کاربردی از نتایج در تصمیم گیری و برنامه ریزی استفاده می شود و در بعد بنیادی یا مبنایی به کشف حقایق و واقعیت های جهان خلقت می پردازد.

تحقیقات توصیفی از نظر شیوه نگرش

تحقیقات توصیفی از نظر شیوه نگرش به دو دسته تقسیم می شود:

- ۱ - تحقیقات توصیفی محض
- ۲ - تحقیقات توصیفی تحلیلی

تحقیقات توصیفی محض : محقق صرفاً به کشف و تصویر سازی ماهیت و وضعیت موجود مسئله می پردازد

تحقیقات توصیفی تحلیلی : علاوه بر تصویر سازی به تشریح و تبیین دلایل چگونه بودن و چرایی وضعیت مسئله می پردازد.

تحقیقات توصیفی به چهار گروه تقسیم می شود:

- ۱- تحقیقات زمینه یاب ۲- تحقیقات موردی ۳- تحقیقات تحلیل محتوا ۴- تحقیقات قوم نگاری

تحقیقات زمینه یاب : به مطالعه ویژگی ها و صفات افراد می پردازد و وضعیت فعلی جامعه آماری را در قالب چند صفت یا متغیر مورد بررسی قرار می دهد .

تحقیقات موردی : عبارت است از مطالعه یک مورد یا یک واحد و کاوش عمیق در مورد يك مسئله. محقق فرضیه ها را می سازد و به گردآوری اطلاعات در مورد آنها می پردازد.

تحقیقات تحلیل محتوا : به منظور توصیف عینی و کیفی محتوای مفاهیم به صورت نظام دار انجام می شود محقق در این تحقیق به دنبال تجزیه و تحلیل و توصیف مطالب می باشد .

تحقیقات قوم نگاری: محقق يك قوم خاص را بررسی می کند.

- ۳- **تحقیقات همبستگی** : این تحقیقات برای کسب اطلاع از وجود رابطه بین متغیرها انجام می پذیرد ولی در آنها الزاماً کشف رابطه علت و معلول مورد نظر نیست. در تحقیق همبستگی بر کشف وجود رابطه بین دو گروه از اطلاعات تاکید می شود. مثلاً رابطه تصرف با مالکیت .

اساساً" همبستگی به دو شکل وجود دارد :

- الف - همبستگی مثبت : آن است که جهت تغییرات یک متغیر با جهت تغییر در متغیر دیگر همسو باشد
ب - همبستگی منفی : آن است که جهت تغییرات یک متغیر با جهت تغییر در متغیر دیگر همسو نباشد

۴- تحقیقات علی : در این گونه تحقیقات کشف علت ها یا عوامل بروز یک رویداد یا حادثه مورد نظر می باشد. محقق در متغیرها هیچ گونه دخل و تصرفی نداشته و اساساً حضور ندارد بلکه تحقیق علی انجام می دهد تا این متغیرها و عواملی را که باعث بروز واقعه شده است شناسایی کند.

معایب تحقیق علی:

- تهیه مدارک و اسناد و مبانی استدلال مسئله
- نمی توان نسبت به نتایج تحقیق یقین قطعی داشت
- تشخیص معتبر بودن یا نبودن نتایج تحقیق کار مشکلی است

سه دسته کلی متغیرهایی که محقق باید برای این تحقیق شناسایی کند:

- الف - متغیرهای اصلی که نقش موثر و مثبت در بروز پدیده داشتند.
- ب - متغیرهایی که نقش بازدارنده و منفی داشته اند.
- ج - متغیرهای زمینه ساز که هموارکننده راه برای اثر گذاری متغیرهای اصلی بوده و از خاصیت تسهیل کننده گی برخوردار بوده اند .

جلسه ۹۳/۹/۴

تحقیقات تجربی یا آزمایشی :

تحقیقات تجربی یا آزمایشی بر شناخت رابطه علت و معلولی بین متغیرها تاکید می کند و سخن از مطالعه رابطه یک سویه و تاثیر مستقل ((علت بر متغیر تابع)) معلول می باشد. و در پایان محقق بطور قاطع نظر میدهد که چنین رابطه ای وجود دارد یا ندارد .

ویژگیهای پایان نامه :

- ۱ - زیر نظر اساتید راهنما و مشاور متخصص باشد.
- ۲ - عدم ذکر مطالب غیر مرتبط
- ۳ - استفاده از منابع علمی معتبر
- ۴ - ارتباط میان مطالب مذکور در فصول پایان نامه و عنوان پایان نامه
- ۵ - صدور مجوز دفاع توسط استاد راهنما و ارزیابی و نقد پایان نامه توسط استاد داور

فرایند تحقیق به صورت خلاصه:

- ۱ - انتخاب موضوع "موضوع باید جدید باشد و به حل یکی از مشکلات جامعه علمی بپردازد."
- ۲ - انتخاب استاد راهنما و استاد مشاور "که از لحاظ علمی قوی باشد و در زمینه عنوان پایان نامه تخصص و تجربه کافی داشته باشد و برای دانشجو وقت بگذارد"

وظایف استاد راهنما

- ۱ - اصلاح و تایید موضوع پایان نامه قبل از طرح در گروه
- ۳ - مطالعه سطر به سطر پایان نامه و انتقال ایرادات به دانشجو

- ۴ - معرفی استاد مشاور به دانشجو اگر از اول انتخاب نشده است.
- ۵ - تصمیم گیری در خصوص آمادگی دانشجو برای دفاع
- ۶ - متقاعد نمودن سایر اساتید در خصوص مطالب عنوان شده توسط دانشجو در پایان نامه

نحوه شروع بکار تحقیق

- ۱ - انتخاب موضوع
- ۲ - انتخاب اساتید راهنما و مشاور
- ۳ - تکمیل فرم پرپزال
- ۴ - تصویب موضوع در شورای تخصصی گروه
- ۵ - تماس با اساتید راهنما و مشاور و شروع کار تحقیق

نقش استاد راهنما در فرایند تحقیق :

- ۱ - پیگیری مستمر پیشرفت پایان نامه و نتایج بدست آمده
- ۲ - راهنمایی دانشجو در خصوص منابع و نحوه دسترسی مرتبط با پایان نامه
- ۳ - نظارت مستمر بر پیشرفت کار دانشجو
- ۴ - راهنمایی دانشجو در خصوص نحوه ارائه مقاله مستخرج از پایان نامه به مجلات معتبر یا همایش ها

ویژگیهای استاد راهنما

- داشتن مدرک دکتری
- الف - حداقل استادیار و عضو هیئت علمی باشد
- ب - مربی با ۳ سال سابقه کار و عضو هیئت علمی باشد
- ج - فوق لیسانس با ۱۰ سال سابقه کار و عضو هیئت علمی باشد
- د- غیر عضو هیئت علمی با مدرک دکتری و ۵ سال سابقه کار
- استاد راهنما باید متخصص در موضوع پایان نامه باشد
- داشتن وقت کافی و اختصاص آن به دانشجو

مهم ترین وظایف دانشجو:

- برنامه زمان بندی دقیق جهت پایان نامه داشته باشد
- اطلاع از آیین نامه ها و مقررات آموزشی و پژوهشی
- ارائه گزارش پیشرفت کار به اساتید راهنما و مشاور
- ارتباط مستمر با اساتید راهنما و مشاور
- تنظیم پایان نامه بر اساس آخرین نتایج علمی

روش جمع آوری اطلاعات :

روش جمع آوری اطلاعات دو تقسیم بندی عمده دارد که به صورت کتابخانه ای و میدانی می باشد

روش کتابخانه ای:

در این روش مستلزم وارد شدن به محیط بیرون نیست بلکه پژوهشگر در محیطی بسته و با استفاده از فیش و جدول و نقشه و کتاب و مقاله به سراغ منابع اطلاعاتی می رود .

روش میدانی : در این روش پژوهشگر لازم است برای گردآوری اطلاعات به میدان اجتماع و طبیعت برود و با دیدن ، شنیدن ، تصویر برداری و امثال آنها واقعیات خارجی را ثبت و مطالب مورد نیاز را جمع آوری کند .

روش انتخاب نمونه : روش انتخاب نمونه به دو صورت تقسیم می شود:

- ۱ - روش تصادفی به این معنا که انتخاب افراد مجموعه کاملاً" به صورت اتفاقی باشد.
- ۲ - روش سهمیه ای یا نسبی که از تمام نمونه ها تعدادی انتخاب می شوند .

اصول نمونه گیری :

- هدفدار بودن انتخاب
- بی طرفانه بودن انتخاب
- رعایت صبر و حوصله
- توجه به انواع موارد و نسبت آنها در میان مصادیق در انتخاب نمونه ها
- توجه به تناسب حجم و تعداد موارد انتخابی با کل جامعه مورد بررسی

انواع روش میدانی :

- ۱ - روش مشاهده
- ۲ - روش مصاحبه
- ۳ - روش پرسش نامه
- ۴ - روش آزمون
- ۵ - روش صوتی و تصویری
- ۶ - روشهای ترکیبی

جلسه ۹۳/۹/۱۱

مشاهده :

از مهم ترین و طبیعی ترین و پرکاربرد ترین شیوه ها و ابزار تحقیق است. در همه علوم جای دارد. روشی علمی برای شناخت رفتار واقعی و ابزار اساسی برای جمع آوری اطلاعات است، که گاه به صورت مستقل و گاه در کنار سایر روش های تحقیق قرار میگیرد. معمولاً برای بدست آوردن اطلاعات از غیر جامعه انسانی مورد استفاده قرار می گیرد.

انواع مشاهده :

- ۱ - مستقیم ۲- نامرئی ۳ - ساخته یافته ۴- ناپیوسته ۵- غیر اکتشافی

مشاهده مستقیم :

در این حالت مشاهده در کنار واقعیت به همراه نوساناتی توسط محقق صورت می پذیرد. در این روش محقق باید به سرعت اطلاعات مورد مشاهده را ثبت نماید تا فراموش نشود .

مشاهده نامرئی :

استفاده از آینه هایی که محقق در پشت آن قرار می گرفت و افراد مورد تحقیق را می دید. البته امروزه با دوربین های مخفی بهره مند می شوند.

مشاهده ساخت یافته :

مشاهده ای که در خلال آن محقق به هنگام مشاهده ، رفتار را در مقوله خاصی که از قبل تهیه نموده جا میدهد . بعنوان مثال : رفتاری که با توجه به ویژگیهای تهاجمی ، آرام ، تند و غیره شناسایی کرده در جای خود قرار می دهد . در مقابل مشاهده ساخته یافته ، **مشاهده ساخته** **نیافته** یا آزاد داریم که مشاهده ای است که محقق به مشاهده می پردازد ، بدون آنکه از قبل پرسش نامه ای تهیه نماید.

مشاهده ناپیوسته :

در برخی مطالعات مشاهده به صورت ناپیوسته انجام می شود، بدین صورت که محقق نسلی را در یک زمان مطالعه می کند و بعد از گذشت مدتی همان را تکرار می نماید تا تغییرات در این فاصله زمانی را ثبت کند .

مشاهده غیر اکتشافی :

این نوع مشاهده بیشتر در تحقیقات میدانی کاربرد دارد. دارای طرح و نقشه قبلی است گاهی موقعیت مورد مطالعه به نحوی است که تنها در سوالات از قبل تنظیم شده نمی گنجد. محقق موارد مشهود و مورد نیاز را علاوه بر پرسش نامه به طور جداگانه یادداشت می کند بدین طریق ممکن است به یافته های غیر قابل انتظاری دست یابد .

شرایط و ابزار های مشاهده:

- ۱ - مشاهده ساده یا کنترل نشده یا سطحی یا آزاد
- ۲ - مشاهده ضابطه مند یا کنترل شده یا دقیق یا منظم

مشاهده ساده :

محقق بدون تمهید مقدمات و ابزار خاص به مطالعه می پردازد. این مشاهده معمولاً "بسیار ابتدائی و سازمان نیافته به صورت نامنظم و فاقد برنامه ریزی انجام می گیرد. اعم از اینکه مشاهده گر جزء گروه مورد مشاهده باشد یا نباشد. این روش برای کسب اطلاعات مقدماتی و تهیه فرضیه های تحقیق مناسب است.

مشاهده ضابطه مند یا کنترل شده یا دقیق یا منظم

در این روش هم مشاهده کننده و هم مشاهده شونده در شرایط کنترل شده قرار می گیرند. از قبل تمامی ابزار و شرایط یک مشاهده دقیق برای ثبت و ضبط اطلاعات فراهم می آید. در واقع محقق آموزش لازم را دیده و مشاهدات را پدید می آورد و آن را کنترل می کند و هرگاه بخواهد آن را مرور و تکرار می کند. این روش در هنگام ارزیابی فرضیه و گردآوری اطلاعات دقیق و تکمیلی انجام می گیرد .

ویژگیهای محقق:

- ۱ - آگاهی ، سلامت حواس ، توانایی در شناسایی امور و کشف واقعیتهای
- ۲ - تیزبینی ، دقت ، نقادی ، کنجآوری ذهن
- ۳ - صبر حوصله کافی

- ۴ - داشتن دانش و اطلاعات لازم در زمینه مورد مشاهده
- ۵ - دور بودن از تعصب و عواطف زیان بخش و گرایش های نابجا

معایب و محدودیت های مشاهده

- ۱ - نامناسب بودن این روش در جوامع وسیع و بزرگ مطالعاتی
- ۲ - محدود بودن محیط دید یعنی فقط اطلاعات محل مورد مشاهده ثبت می شود.
- ۳ - عدم امکان دسترسی همیشگی پژوهشگر به موقعیت های واقعی در هر موضوع مطالعاتی
- ۴ - کیفی بودن اطلاعات تحصیل شده و دشواری تبدیل این اطلاعات به اطلاعات کمی
- ۵ - عدم امکان ثبت فوری اطلاعات در مشاهدات غیر علنی و پنهانی
- ۶ - حالت غیر طبیعی و غیر عادی مشاهده شوندگان بدلیل حضور مشاهده گر
- ۷ - از دست رفتن بی طرفی مشاهده گر بدلیل آمیخته شدن بیش از حد با محیط
- ۸ - مقرون به صرفه نبودن این روش در تحقیقات تداومی و مقطعی طولانی
- ۹ - شخصی و جنبه انحصاری گرفتن این مشاهدات برای مشاهده گر، برای رفع این مشکل بهتر است از چندمشاهده گر استفاده شود
- ۱۰ - عدم کنترل یا کنترل محدود پژوهشگر بر عوامل خارجی یا متغیرهای مزاحم
- ۱۱ - دشواری مشاهده در محیط هایی که اطلاعات به طرز محرمانه قرار گرفته اند.
- ۱۲ - ناتوانی مشاهده گر در گزارش نویسی می تواند ارزش اطلاعات به دست آورده را متزلزل نماید .

نکات قابل توجه در روش مشاهده

- اخذ مجوز برای مراجعه به محل های مورد نیاز
- تلاش در جهت هماهنگی با محیط
- دقت کامل در حوادث، تحولات، حرکات مشاهده شونده و محیط و ثبت کامل اطلاعات
- رفتن به سراغ مشاهده بعدی پس از اتمام یک مشاهده
- مطالعه فوری مطالب ثبت شده از مشاهده برای جلوگیری از ایجاد تناقص
- اخذ اطلاعات قبلی در مورد شخص مورد مشاهده قبل از اقدام به مشاهده
- تفکیک میان نظریات شخص و اطلاعات حاصل از مشاهده
- استفاده از تمامی ابزار و روشهای جدید و موجود برای ثبت اطلاعات
- بازبینی اطلاعات و پرهیز از تعصب

بیان محدودیت های مربوط به مشاهده در طرح تحقیق

- بر طرف نمودن نقاط ضعف گزارش ها
- آموزش مجریان طرح در پژوهشهای جمعی و سنجش ابزار تحقیق
- قدرت سازگاری بالا در مشاهده های مشارکتی
- کسب نظر از شخص بی طرف برای مرتفع نمودن اشکالات کار تحقیق
- اعلام موانع برای اطلاع پژوهشگران بعدی

روش مصاحبه :

مصاحبه روشی است که اطلاعات مورد نیاز تحقیق از طریق ارتباط مستقیم بین پرسشگر یا پژوهشگر یا پاسخگو گرد آوری می شود.

در واقع مصاحبه یک مکالمه دو طرفه است که با طرح پرسش مصاحبه گر به منظور کسب اطلاعات مربوط به تحقیق آغاز می شود. این امر می تواند به صورت رودررو یا برقراری ارتباط تلفنی و غیره انجام پذیرد . اگر این روش خوب

شناخته شود و طبق اصول و ضوابط علمی صحیح انجام شود می تواند جامع ترین شیوه کسب اطلاعات باشد .

اشکال اساسی این روش :

مخارج سنگین و مدت زمان طولانی
نکته حائز اهمیت در خصوص روش مصاحبه نحوه برخورد با مصاحبه شونده باید بصورت همکاری و همراه با احترام و صمیمانه باشد . مصاحبه رایج ترین شیوه کسب اطلاعات است

ویژگی های مصاحبه :

- ۱ - رابطه شفاهی وزنده است.
- ۲ - انعطاف پذیر است.
- ۳ - ایجاد فضای سرشار از همکاری
- ۴ - امکان تحریک مصاحبه شونده به پاسخ
- ۵ - استفاده برای مطالعات موردی و عمیق

پژوهشگر باید قبل از مصاحبه پیرامون تعداد سوال و نحوه پرسش از مصاحبه شونده بیاندیشد و پرسشهای خود را در کارت مصاحبه مدونقرار دهد .

کارت مصاحبه : برگه ای است که حاوی تعدادی پرسش مرتبط با موضوع و مسئله تحقیق است و ابزاری مکتوب است که بعنوان راهنمای طرح برای پرسش و ثبت اطلاعات از آن استفاده می شود . به نوعی شبیه پرسش نامه است ولی حجم سوالات آن کمتر است پرسش نامه برای مطالعات وسیع بکار می رود .

ابزار مصاحبه استاندارد

- ۱ - ابزار استاندارد شده ابزاری هستند که پویایی و پایایی آنها تایید شده و حاوی تعدادی پرسش برای مطالعات خاص است در واقع برای تسهیل کار مصاحبه به کار می رود .
- ۲ - ابزار پژوهشگر ساخته (غیر استاندارد) که در صورت نبود ابزار استاندارد شده از ابزار غیر استاندارد استفاده می کنند که پویایی و پایایی آنها تایید نشده است.

جلسه ۹۳/۹/۱۸

انواع مصاحبه :

مصاحبه در يك تقسيم بندي كلي به دو دسته تقسيم مي شود :

۱- مصاحبه منظم ۲- مصاحبه نامنظم

مصاحبه منظم یا بسته یا استاندارد یا ساختی یا هدایت شده

این نوع مصاحبه دارای ابزار سنجش (سوالات و توالی آنها یعنی ابزار) که از پیش تعیین شده و برای هر فردی یکسان است

مصاحبه نامنظم یا باز یا غیر استاندارد یا غیر ساختی یا هدایت نشده یا آزاد است:

این نوع مصاحبه دارای ابزار سنجش (سوالات و توالی آنها) که از پیش تعیین شده نیست . امکان تنظیم پرسشها برای هر یک از افراد پرسش شونده بطور جداگانه می باشد و امکان سوال بر اساس شرایط آزادی عمل بیشتر ، فقدان محدودیت فضا و گزینه های کارت مصاحبه است این ویژگی ها مناسب تر بودن این روش در مقایسه با مصاحبه منظم

است یعنی در اینجا آزادی عمل بیشتر است و با توجه به شرایط سوالات را طرح می کنیم و فضای بازتری برای انجام مصاحبه داریم و از این منظر این مزیتها را داریم.

در مصاحبه منظم هدف به دست آوردن اطلاعات کمی یا قابل مقایسه و سطحی از آزمودنی ها با استفاده از روش یکنواخت و بسیار رسمی است .

در مصاحبه غیر منظم هدف جمع آوری اطلاعات در خصوص تمام جنبه های موضوع مورد مصاحبه با استفاده از روش انعطاف پذیر است

ویژگی دیگری در قیاس این دو مصاحبه :

در مصاحبه منظم خصوصیات جمعی اهمیت بیشتری به آن داده می شود.

در مصاحبه نا منظم بیشتر تأکید بر خصوصیات فردی است.

از نظر کاربرد بسته به ویژگی فردی مورد توجه و کاربرد نتایج حاصل از آن مصاحبه منظم در موارد حائز اهمیت بودن مقایسه نتایج حاصل از تحقیق و در موارد پرسشهای ساده و در بررسیهای اداری ، تجاری و بازرگانی و همچنین در مسائل پیچیده کاربرد بیشتری دارد مصاحبه نامنظم : بیشتر در خصوص مطالعات جامعه شناسی و مواردی که مهارت بیشتر مصاحبه کنندگان در نظر باشد کاربرد بیشتری دارد.

محاسن روش مصاحبه

- ۱ - مناسب بودن مطالعه که در مطالعات عمیق ژرفانگر و موردی به لحاظ محدودیت افراد مورد مطالعه
- ۲ - در مورد کودکان و افراد ناسازگار یا برخی بیماران روانی یا برخی مسائل اقتصادی و اجتماعی این روش روش خوبی است .
- ۳ - مطالعه در مورد افراد بی سواد یا کم

محاسن دیگر مصاحبه

- امکان جمع آوری اطلاعات تکمیلی
- به دست آوردن اطلاعات محرمانه
- حصول اطمینان از صحت اطلاعات بدست آمده
- امکان کسب اطلاعات از کسانی که به پرسش نامه پاسخ نمی دهند
- امکان بازگویی اندیشه با آزادی و علاقه بیشتر
- امکان ارشاد و توضیح در بیان پاسخ
- فراهم آوردن محیط مناسب و صمیمانه
- امکان دست یابی به پاسخ کلیه پرسشها
- کسب اطلاعات از افرادی که به ارتباطات شفاهی علاقه دارند
- امکان درک متقابل بهتر و بیشتر
- بالا بردن قابلیت انعطاف مصاحبه
- کنترل بیشتر روی وضعیت مصاحبه و جلوگیری از مشورت مصاحبه شوندگان با همدیگر
- عدم نیاز به ثبت اطلاعات توسط مصاحبه شونده
- امکان مصاحبه با همه ی افراد نمونه

معایب و محدودیت های مصاحبه

- پرهزینه بودن
- وقت گیر بودن
- عدم امکان مصاحبه از تعداد زیاد در زمان کوتاه
- محدودیت مطالعه جامعه مورد شناسایی
- فراهم آوردن اسباب مزاحمت برای دیگران
- نامناسب بودن این روش برای شرایطی که پراکندگی جغرافیایی وجود دارد
- نیاز به فرد ماهر برای انجام مصاحبه
- ایجاد روابط عاطفی
- امکان آمیختگی مطالب با نظرات شخصی
- تاثیر نحوه پرسش در مصاحبه شونده و عدم یکنواختی در پرسش ها و قابلیت اعتماد کمتر در مقابل پرسش
- امکان وجود تفاوت دید فرد
- مصاحبه چون روبرویی با مصاحبه شونده وجود دارد شاید در بعضی موارد مطالب گفته شده با حقیقت
- امکان جهت گیری شخصی
- امکان اخلال در امر مصاحبه
- مخفی نماندن نام مصاحبه شونده

نکات مهم در مصاحبه

- ۱ - کسب اطلاعات اولیه از روحیات و خصوصیات مصاحبه شونده
- ۲ - ارائه معرفی نامه به مصاحبه شونده
- ۳ - تدارک مقدمه مناسب
- ۴ - تهدیدی نبودن مصاحبه برای مصاحبه شونده
- ۵ - آگاهی از هدف مصاحبه توسط مصاحبه شونده و مصاحبه کننده
- ۶ - طرح تدریجی پرسش ها
- ۷ - جلب اعتماد مصاحبه شونده
- ۸ - انتقال عین مطالب مصاحبه شونده روی کارت مصاحبه
- ۹ - هماهنگی زبان
- ۱۰ - واگذاری مصاحبه به دیگری در صورت امکان پیش داوری
- ۱۱ - عدم توجه به غیر واقعی بودن پاسخ ها
- ۱۲ - عدم مخالفت با مصاحبه شونده
- ۱۳ - رعایت شرایط مساوی با مصاحبه شوندگان
- ۱۴ - تاکید بر مخفی ماندن موضوعات و اظهارات
- ۱۵ - فراهم آوردن محیطی آرام و صمیمی
- ۱۶ - حفظ هوشیاری زیرکی و بی تفاوتی نسبت به مسائل
- ۱۷ - آشنایی با روش ارزش گذاری یا طبقه بندی پاسخ ها
- ۱۸ - استفاده از ابزارهای کمکی
- ۱۹ - شرکت در دوره های توجیهی در صورت لزوم
- ۲۰ - اطمینان از پویای و پایایی ابزار تحقیق
- ۲۱ - پرهیز از بیان صریح عقیده
- ۲۲ - عدم اصرار بر ادامه کار در صورت عدم تمایل
- ۲۳ - بازگرداندن جریان مصاحبه به حالت طبیعی در صورت انحراف از موضوع
- ۲۴ - بخاطر سپردن سوالات و طرح منطقی آن
- ۲۵ - فراهم نمودن شرایط برای تمرکز
- ۲۶ - نحوه طرح پرسش (نباید شبیه بازجویی باشد و باعث کدورت شود)
- ۲۷ - ضبط و ثبت کلیه اطلاعات مصاحبه شونده
- ۲۸ - ایجاد سازمان نظارتی برای مصاحبه هایی که توسط چند نفر انجام می شود

- ۲۹ - تدارک مقدمات
- ۳۰ - حسن ختام
- ۳۱ - بازبینی پاسخ ها بلافاصله

اشخاص مناسب برای مصاحبه

- ۱ - کارشناس خبره و حاذق وقتی که موضوع تحقیق يك موضوع فني باشد
- ۲ - شاهدان عینی
- ۳ - افراد ذینفع

پرسش نامه :

مجموعه ای از سوال ها که بر طبق اصول خاص تدوین گردیده است و به صورت کتبی به افراد ارائه می شود و پاسخ دهنده با ملاحظه آنها پاسخ لازم را ارائه می دهد. این پاسخ داده ی مورد نیاز پژوهشگر را تشکیل می دهد.

از طریق سوالهای پرسش نامه می توان دانش ، علایق ، نگرش و عقاید فرد را مورد ارزیابی قرار داد و به تجربیات قبلی او پی برد و به آنچه در حال حاضر انجام می دهد آگاهی یافت.

هدف از پرسش نامه کسب اطلاعات در مورد موضوعی مشخص است

بزرگ بودن گروه یا جامعه مورد مطالعه یکی از دلایل مهم برای استفاده از پرسش نامه است؛ چون امکان مطالعه نمونه های بزرگ را فراهم می آورد.

کیفیت تنظیم پرسش نامه در بدست آمدن اطلاعات صحیح و درست و قابل تعمیم بسیار با اهمیت است .

کاربرد معمول پرسش نامه

- در تحقیقات توصیفی
 - در جاهایی که گستره ی جغرافیای پهن آور است.
 - در جاهایی که افراد جامعه آماری تعداد زیادی است .
- این اطلاعات می تواند در زمینه های مختلفی چون عقاید ، عواطف و حالات روانی، اطلاعات فردی ، دینی، سیاسی فرهنگی و سایر خصوصیات افراد مورد مطالعه بکار رود .

ابزار پرسش نامه :

پرسش نامه مجموعه ای از سوالهاست که حول متغیرهای یک مسئله تحقیق تنظیم شده است. بنابراین بصورت مکتوب است.

ابزار پرسش نامه یکی از فراوان ترین و متداول ترین ابزار برای جمع آوری اطلاعات در اکثر زمینه های تحقیقاتی است و به شیوه های متعدد تکمیل می شود.

هریک از پرسش ها بر یکی از ابعاد موضوع تمرکز دارد. پرسش نامه باید هدف های تحقیق را به پرسش های مشخص تبدیل کند به نحوی که پاسخ به این سوالات اطلاعات لازم برای آزمون فرضیه را فراهم سازد. تاثیر نحوه تنظیم در تشویق پاسخ دهنده به ارائه اطلاعات همچنین محتوای پرسشها یا مربوط بودن به واقعیت هاست یا مربوط به عقاید یا طرز تلقی افراد است .

انواع پرسش نامه :

بر اساس ماهیت به سه دسته تقسیم می شود :

- ۱ - پرسش نامه باز ، آزاد ، فهرست پرسشها
- ۲ - پرسش نامه بسته یا منظم یا عادی
- ۳ - پرسش نامه ترکیبی یا نیمه بسته یا نیمه باز

پرسشنامه باز یا آزاد :

در این نوع پرسش نامه با سوالات باز روبرو هستیم و فقط پرسشهایی از سوی پرسشگر در اختیار پاسخ دهنده قرار میگیرد. بدون اینکه پاسخی از طرف پژوهشگر ارائه گردد. در اینجا پاسخگو می تواند بدون محدودیت هر پاسخی که مدنظرش باشد و در مورد آن پرسش بنویسد و یا در آن زمینه توضیح دهد. دست پاسخگو در پاسخ به سوالات باز است.

ویژگی ها :

- قابلیت انعطاف زیاد است.
- اطلاعات دقیق کامل و دارای ارزش بسیار است
- طبقه بندی و نتیجه گیری از آنها مشکل و به تجربه زیاد نیازمند است
- پاسخگویان رغبتی به پاسخگویی ندارند
- پژوهشگران عمدتاً از پرسشنامه بسته استفاده می کنند
- توصیه می شود از پرسش نامه بسته استفاده شود

پرسشنامه بسته یا منظم یا عادی :

پرسش های بسته رایج ترین شیوه طرح پرسش می باشد. برای هر پرسش تعدادی گزینه و پاسخ انتخاب شده است که فرد پاسخ دهنده باید یکی از آنها را بعنوان پاسخ برگزیند. هر یک از پاسخ ها به گونه ای تنظیم شده است که در عین منطقی بودن برای آن سوال از پاسخ مربوط به دیگر سوالات مجزا است در اینجا پاسخ ها را می توان به سرعت نوشت و تجزیه و تحلیل و طبقه بندی پاسخ ها نیز ساده تر است

- اطلاعات به دقت و کاملی پرسش نامه باز نمی باشد چون به صورت تستی است
- هرچه تعداد گزینه ها کمتر باشد بهتر است
- بهتر است حداکثر از هفت گزینه تجاوز نکند
- طرح پرسش و پاسخ ساده است
- پرسشنامه چون دارای گزینه است سبب محدودیت پاسخگوست
- باید پرسش به نوعی طرح شود که تمامی پاسخ های مفروض درباره پرسش مطرح شده باشد .
- پاسخ ها مستقل تهیه شود.
- تسریع در تحقیق و سرعت در تحقیق از دیگر مزیتها این روش است
- استخراج نتایج ساده است

انواع پرسشنامه بسته :

- ۱ - دو گزینه ای یا دو انتخابی
- ۲ - چند گزینه ای یا چند انتخابی
- ۳ - پرسشهای طیفی یا درجه بندی یا نگرش سنج یا گرایش سنج
- ۴ - پرسشهای ترکیبی (وزنی -مقایسه ای)

پرسش نامه ترکیبی یا میانه (نیمه بسته یا نیمه باز)

این نوع پرسشنامه از پرسش نامه های منظم و باز ترکیب شده اند. در واقع در این نوع پرسش نامه بخشی از پاسخ های احتمالی پیش بینی می شود و بخشی دیگر بعهده پاسخگو گذاشته می شود. بسته به ماهیت پژوهش از این نوع پرسش نامه استفاده می گردد. تعداد پرسش های هریک از دو دسته به ماهیت پژوهش و وضعیت پاسخ گویان و فرصت و فراغت پژوهشگر و روش استخراج و طبقه بندی و تجزیه و تحلیل داده ها است .

تقسیم بندی دیگری از پرسش نامه :

- ۱ - پرسش نامه با نام
- ۲ - پرسش نامه بی نام

پرسش نامه با نام

در این نوع پرسش نامه پاسخگو موظف است که نام و سایر مشخصات خود را دقیقاً "بنویسد . این نوع پرسش نامه برای سر شماری به کار می رود.

پرسش نامه بی نام :

در این نوع پرسش نامه نیازی به قید نام و مشخصات نیست و در بالای پرسشنامه ذکر می گردد که نیازی به قید نام نیست مثل فرم نظر سنجی در امتحان برای اساتید. پرسش نامه بی نام برای کسب عقاید و افکار عامه است

طبقه بندی بر اساس نحوه ی اجرا

- ۱ - پرسشنامه همراه با مصاحبه : این نوع پرسشنامه همان مصاحبه انعطاف ناپذیر است که به صورت حضوری پرسشها از افراد پرسیده می شود و پاسخ ها را پرسشگر در برگه پرسشنامه وارد میکند.
- ۲ - پرسشنامه خود ایفاء : پرسشنامه در اختیار فرد یا گروه قرار می گیرد و فرد به تنهایی یا به صورت گروهی به پرسش پاسخ می دهد
- ۳ - پرسشنامه پستی : برای افراد از طریق پست ارسال می شود و فرد پس از تکمیل آن را برای محقق عودت می دهد
- ۴ - پرسشنامه الکترونیکی : که اخیراً باب شده محقق با استفاده از شبکه های اطلاع رسانی و اینترنت اقدام به ارسال پرسشنامه الکترونیکی برای افراد می کند. و افراد پاسخ ها را در همان پرسشنامه وارد و با پست الکترونیکی برای محقق باز می گرداند

جلسه ۹۳/۹/۲۵

روش اجرای پرسشنامه

- ۱ - تکمیل پرسشنامه به وسیله پرسشگر: در این روش پرسشگر ، پرسشنامه را در اختیار می گیرد و به طور حضوری و مستقیم با پاسخگو به گفتگو می پردازد و با طرح سوالات پاسخ ها را در محل مناسب در پرسشنامه قرار می دهد . این روش مناسب ترین و در ضمن پر هزینه ترین روشها است در این روش پرسشگر مفاهیم و اهداف سوالها را برای پاسخگو توضیح می دهد. و پاسخهای روشن و واقعی را از پاسخگو دریافت می کند به خصوص اگر پاسخگویان بی سواد باشند این کار ضروری است

- ۲ - تکمیل پرسشنامه به وسیله پاسخگو: در این روش پرسشنامه در اختیار پاسخگو قرار می گیرد تا خودش نسبت به تکمیل آن اقدام کند. در این روش احتمال خطا و بروز ابهام در درک محتوای سوال ها برای پاسخگو وجود دارد . علاوه بر آن ممکن است پرسش نامه به صورت کامل تکمیل نشود یا اصلاً عودت داده نشود.

۳ - تکمیل پرسشنامه از طریق ارتباط تلفنی : در بعضی از تحقیقات علمی که تعداد افراد نمونه اندک است و همگی تلفن دارند و محقق نیز نیروی پرسشگر فراوانی در اختیار ندارد یا زمان به وی اجازه نمی دهد امکان دارد از روش ارتباط تلفنی استفاده شود و پرسشنامه تکمیل گردد

۴ - ارسال پرسشنامه با پست : از این روش محقق زمانی استفاده می کند که امکانات و نیروی انسانی پرسشگر به تعداد مورد نیاز در اختیار نداشته باشد در این روش احتمال تکمیل نشدن و باز گردانده نشدن پرسشنامه ها زیادتیر است و محقق باید برای بدست آوردن حد نصاب پرسشنامه های مورد نیاز دائما از طریق پست پی گیر کار باشد.و احتمالا نامه های جدیدی در پیرو نامه های اولیه برای پاسخ گویان ارسال نمایند .

در روش ارسال پرسشنامه از طریق پست باید نکات زیر رعایت شود

- ۱ - روی پاکت آدرس گیرنده و فرستنده به طور کامل نوشته شود
- ۲ - پرسشنامه و راهنمای آن در پاکت قرار گیرد
- ۳ - برای سهولت کار عودت پرسشنامه های تکمیل شده، پاکت تمبر زده ای را که روی آن آدرس محقق نوشته شده ضمیمه کند تا پاسخ گو برای ارسال پرسش نامه ناچار به تهیه پاکت و تمبر نباشد
- ۴ - در صورت امکان نامه ای جداگانه یا کارت یا نشانه ای یادگاری به عنوان هدیه برای پاسخگو بفرستد
- ۵ - نامه ای که در پاکت با نام پاسخگو گذاشته می شود از اهمیت زیادی برخوردار است زیرا متن و لحن آن می تواند در جلب موافقت او برای همکاری و تکمیل پرسشنامه و اعاده ی آن تاثیر زیادی داشته باشد .

ویژگی پرسشگران

- ۱ - حداقل دبيلم
- ۲ - برخورداری از تجربه لازم
- ۳ - هوش و زیرکی
- ۴ - سرعت عمل
- ۵ - بومی بودن یا درک بیان جامعه آماری
- ۶ - قدرت برقراری روابط مناسب
- ۷ - مؤدب به آداب اجتماعی
- ۸ - آموزش دیده

محاسن و مزایای پرسش نامه

- ۱ - هزینه کمتر
- ۲ - امکان ارسال با پست
- ۳ - تنها راه تحقیق در برخی از موارد
- ۴ - آسان تر و عملی بودن در اغلب موارد
- ۵ - زمان کمتر
- ۶ - کاهش خطاهای ناشی از جهت گیری
- ۷ - گسترده گی جامعه آماری
- ۸ - یکنواختی آموزش به جامعه آماری و یکنواختی تقریبی شرایط پاسخگوئی
- ۹ - امکان تبدیل داده ها به کمیت و سپس تجزیه و تحلیل داده ها
- ۱۰ - امکان مخفی ماندن نام
- ۱۱ - ساده تر بودن مقایسه پاسخها
- ۱۲ - دقت بیشتر در پاسخگوئی به لحاظ وقت گذاشتن بیشتر

معایب و محدودیتهای پرسش نامه

- ۱ - نا کارآمدی در مطالعات عمیق و ریشه یابی ها در موارد خاص
- ۲ - احتمال باز نگشتن پرسشنامه ها
- ۳ - احتمال عدم درک مفاهیم
- ۴ - امکان بروز خطا
- ۵ - ضرورت طرح ساده پرسش ها و عدم امکان طرح پرسش های پیچیده
- ۶ - مواجه شدن با خطا های کیفی
- ۷ - تلقی پاسخ ها به عنوان نهایی
- ۸ - عدم امکان استفاده رفتار غیر کلامی
- ۹ - عدم کنترل روی پاسخ دهنده و زمان پاسخ
- ۱۰ - بدون پاسخ ماندن برخی پرسشها
- ۱۱ - فقدان قابلیت انعطاف پذیری
- ۱۲ - جهت گیری در انتخاب جامعه آماری

نکات قابل توجه در پرسشنامه

- ۱ - رسا و دلپذیر باشد
- ۲ - نگارش اهداف
- ۳ - رعایت تواضع
- ۴ - تشویق به پاسخگویی
- ۵ - مطالعه نسبت به وضعیت پاسخگو
- ۶ - اختیار در ذکر مشخصات
- ۷ - اطمینان در محرمانگی
- ۸ - قرار گرفتن پرسش ها ی ساده تر در ابتدا
- ۹ - **گنجاندن پرسش های بی ربط در میان پرسشنامه**
- ۱۰ - در برداشتن پرسش های اقتضائی
- ۱۱ - وجود رابطه منطقی میان پرسش ها
- ۱۲ - آزمودن پاسخگو با پرسشهای خاص
- ۱۳ - طرح پرسش های غیر مستقیم
- ۱۴ - پرهیز از طرح پرسشهای حساسیت برانگیز و خسته کننده
- ۱۵ - طرح پرسش های حساس در پایان پرسشنامه
- ۱۶ - در پرسش نامه های ترکیبی پرسش های باز در آخر قرار گیرد
- ۱۷ - طرح پرسشهای کلیدی در ابتدا در پرسشنامه های طولانی
- ۱۸ - طرح پرسش به گونه ای که پاسخ مُنَجَز داشته باشد
- ۱۹ - قرار گرفتن پرسش های مربوط به یک متغیر در کنار هم
- ۲۰ - انحرافی نبودن پرسشها ی پرسشنامه
- ۲۱ - برآورد زمان پاسخ به پرسش ها ، کوتاه و محدود بودن پرسشها و حجم موضوع
- ۲۲ - تمهید شرایط استرداد پرسش نامه ها
- ۲۳ - توجه به نامه ی پیوست پرسشنامه

مطالعه کتابخانه ای: مطالعه کتابخانه ای استفاده از منابع کتابخانه (ثبت شده و مدون) کتاب، نشریات ادواری، پایان نامه ها، منابع دیداری و شنیداری، منابع الکترونیکی و غیره است

انواع کتابخانه : ۱- عمومی ۲- ملی ۳- دانشگاهی ۴- تخصصی الکترونیکی

استفاده از منابع کتابخانه

- ۱ - مراجعه مستقیم به منابع
- ۲ - استفاده از برگه دان (از طریق عنوان - از طریق پدیدآورنده - از طریق موضوع)
- ۳ - مشورت با کتابدار

انواع کتابخانه از جهت دسترسی به منابع:

- ۱ - قفسه باز
- ۲ - قفسه بسته
- ۳ - نیمه باز

مراحل نوشتن مقاله :

- ۱ - انتخاب يك عنوان مناسب
- ۲ - داشتن چكیده (۱۵۰ تا ۳۰۰ کلمه)
- ۳ - داشتن کلید واژه "کلمات اصلي کار" (۵ تا ۱۵ کلمه)
- ۴ - داشتن ترجمه چكیده و ترجمه کلید واژه
- ۵ - مقدمه
- ۶ - بحث اصلي
- ۷ - نتیجه گیری
- ۸ - فهرست منابع

مواردی که در پایان نامه روی آن تأکید می شود:

- داشتن يك پلان خوب
- بخش بندي کردن پلان
- مقدمه بخش اول کلیات مقدمه ، بیان مسئله، اهمیت موضوع ، ضرورت انجام تحقیق و اهداف
- بخش بعدي مقدمه ، ادبیات پیشینه ، تاریخچه و روش اجرا

پایان نامه به چه صورت است :

پایان نامه غالب های مختلفی دارد .

جلد پایان نامه :

تمام مندرجات رو و پشت جلد در وسط قرارگیرد، فاصله ها رعایت شود، نوشته ها به صورت زرکوب درج شود و رنگ جلد بر اساس رنگ مورد تأیید دانشگاه باشد مثلاً در حال حاضر سرمه ای است.

مشخصات روی جلد شامل: آرم دانشگاه آزاد در ابعاد ۳*۲/۵ و حتماً بروی جلد باشد و سپس ؛ نام دانشگاه، نام دانشکده، مقطع تحصیلی، رشته ، عنوان، نام استاد راهنما، نام استاد مشاور، نام دانشجو (یا محقق یا نگارنده) ، سال فراغت از تحصیل (مثلاً: دیماه ۹۴) و شماره ثبت در صورتیکه ثبت شده است. " حروف و فرمت مندرجات بر اساس نمونه دانشگاه باشد

صفحات مقدماتی که مشتمل بر اجزاء زیر می باشد (صفحات مقدماتی که از صفحه اول تا صفحه قبل از مقدمه شروع می شود شماره نمی خورد باید با حروف الفبا مشخص شود بعضی ها چیزی قید نمی کنند .)

صفحات مقدماتي:

- صفحه بسم الله الرحمن الرحيم
- صفحه عنوان (تصویر کامل روی جلد) که شامل "نام دانشگاه، نام دانشکده، مقطع تحصیلی، رشته، عنوان، نام استاد راهنما، نام استاد مشاور، نام دانشجو، سال فراغت از تحصیل (مثلاً: دیماه ۹۴) و شماره ثبت در صورتیکه ثبت شده است.
- صفحه تقدیم
- صفحه تقدیر و تشکر و نباید بیش از یک صفحه باشد مرسوم است حتماً از استاد راهنما تقدیر و تشکر شود؛ چون زحمت راهنمایی کار محقق را داشته و ادب حکم می‌کند
- صفحه چکیده (ترجیحاً باید در يك صفحه باشد و حاکثر ۱/۵ صفحه و دارای ۱۵۰ تا ۲۵۰ کلمه باشد) خلاصه‌ای از مطالب پایان‌نامه "مسئله، هدف، روش، نتیجه‌گیری و ..." باشد. درواقع به صورت فشرده بیان شود که مشکل چیست و راه حل کدام است.
- صفحه فهرست مطالب "فهرست رؤوس مطالب که در متن اصلی آمده است"
- صفحه جداول "اگر جدول دارد"
- صفحه تصاویر
- صفحه نمودار
- صفحه ضمائم و پیوست‌ها
- صفحه فهرست علائم اختصاری فارسی مثلاً: ق آدم "قانون آیین دادرسی مدنی"
- صفحه فهرست علائم اختصاری لاتین مثلاً: wto "سازمان تجارت جهانی"

تذکر: شیوه‌نامه‌ها جهت پایان‌نامه در هر دانشگاهی متفاوت است

مثلاً: در دانشگاه آزاد واحد الکترونیکی باید بر روی کاغذ A4 به صورت ۲۹/۵۵*۲۱ و با نرم افزار Word تایپ شود